

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ

**Transformarea satului românesc din Bucovina în timpul
colectivizării (1949-1962)**

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. Gheorghe Iacob

Doctorand,
Adrian Constantin Rotar

IAȘI
2024

CUPRINS

ABREVIERI	p. 6
INTRODUCERE	p. 7

CAPITOLUL I

POLITICA AGRARĂ ȘI COLECTIVIZAREA ÎN BUCOVINA

I. 1. Legile premergătoare colectivizării	p. 24
I. 1. 1. Reforma Agrară din 1945 în Bucovina	p. 24
I. 1. 2. Impunerea cotelor obligatorii	p. 31
I. 1. 3. Treierişul la arie	p. 44
I. 1. 4. Decretul nr. 83 din 2 martie 1949	p. 52
I. 2. Colectivizarea în Bucovina	p. 57
I. 2. 1. Primul val al colectivizării	p. 57
I. 2. 2. Stagnarea procesului colectivizării în Bucovina	p. 61
I. 2. 3. Asaltul final al colectivizării în Bucovina	p. 66
I. 3. Atitudini și manifestări în cadrul colectivizării din Bucovina	p. 72
I. 3. 1. Între constrângere, acceptare și oportunism	p. 73
I. 3. 2. Amânare și speranță într-o salvare externă	p. 83
I. 3. 3. Revoltă și violență	p. 89
I. 4. Problema cadrelor și propaganda pentru colectivizare	p. 100
I. 4. 1. Cadrele responsabile cu propaganda	p. 100
I. 4. 2. Ideologie și propagandă în satele Bucovinei	p. 103
I. 5. Declanșarea luptei de clasă în satele Bucovinei	p. 110
I. 6. Transformarea comunității tradiționale	p. 118
I. 6. 1. „Deschiaburirea” satelor	p. 118
I. 6. 2. Schimbarea ierarhiilor în familie și în sat	p. 127

CAPITOLUL AL II-LEA

SCHIMBĂRI INSTITUȚIONALE ȘI NOI COMPORTAMENTE SOCIALE ÎN BUCOVINA

II. 1. Mecanizarea agriculturii și rolul acesteia în procesul colectivizării	p. 136
---	--------

II. 2. Evoluția edificiilor publice și a locuințelor în timpul colectivizării	p. 147
II. 2. 1. Locuințele	p. 148
II. 2. 2. Școlile	p. 152
II. 2. 3. Dispensarele	p. 156
II. 2. 4. Cărciumile	p. 161
II. 2. 5. Căminele culturale	p. 164
II. 2. 6. Bibliotecile	p. 171
II. 3. Între propagandă și modernizare	p. 176
II. 3. 1. Nivelul de trai și câștigurile din agricultură	p. 176
II. 3. 2. Electrificarea satelor	p. 188
II. 4. Mișcări de populație în Bucovina anilor 1944-1962	p. 198
II. 4. 1. Deportările	p. 198
II. 4. 2. Migrația voluntară	p. 203

CAPITOLUL AL III-LEA

TRANSFORMAREA COMUNEI POIENI-SOLCA ÎN TIMPUL COLECTIVIZĂRII

III. 1. Aspecte introductive	p. 214
III.1.1. Cadrul Geografic	p. 215
III.1.2. Poieni-Solca de la origini până la Primul Război Mondial	p. 216
III.1.3. Perioada interbelică și cel de-al Doilea Război Mondial	p. 220
III. 2. Sistemul de control al partidului-stat	p. 223
III.2.1. Controlul pe linie de partid	p. 224
III.2.2. Controlul pe linie de stat	p. 228
III.2.2.1. Sfatul Popular al comunei Poieni-Solca	p. 229
III.2.2.2. Sesiunile Sfatului Popular și rolul comitetului executiv	p. 231
III.2.2.3. Alegerea deputaților comunali	p. 234
III.2.2.4. Comisiile permanente ale sfaturilor populare	p. 235
III.2.2.5. Întrecerile patriotice	p. 236
III.2.3. Controlul pe linie represivă	p. 237
III.2.4. Alte forme de control: prin organizații de masă (U.T.M.) și propagandă	p. 240
III. 3. Politica agrară și colectivizarea în Poieni-Solca	p. 245
III. 3. 1. Reforma agrară din 1945	p. 245

III. 3. 2. Situația agriculturii din Poieni-Solca în startul colectivizării	p. 247
III. 3. 3. Primii ani ai colectivizării (1949-1956)	p. 251
III. 3. 4. Presiunea cotelor obligatorii	p. 255
III. 3. 5. Întovărășirea „7 noiembrie”	p. 259
III. 3. 6. Înființarea G.A.C. „Drumul Belșugului”	p. 262
III. 4. Efectele colectivizării asupra comunei Poieni-Solca	p. 269
III. 4. 1. Crearea sectorului colectivist	p. 269
III. 4. 2. Sectorul individual din agricultură și controlul acestuia	p. 274
III. 4. 3. Producția agricolă după înființarea G.A.C.	p. 276
III. 4. 4. Fenomenul migrației	p. 279
III. 4. 4. 1. Forme de migrație specifice Bucovinei	p. 279
III. 4. 4. 2. Migrația din Poieni-Solca cu schimbarea domiciliului	p. 280
III. 4. 4. 3. Migrația fără schimbarea domiciliului: navetismul	p. 282
III. 4. 5. Noua Elită a satului și oamenii de rând	p. 284
III. 4. 5. 1. Elita satului Poieni-Solca	p. 284
III. 4. 5. 1. A. Aparatul de partid și de stat	p. 285
III. 4. 5. 1. B. Specialiștii agricoli și conducerea G.A.C.-ului „Drumul Belșugului”	p. 287
III. 4. 5. 1. C. Cadrele didactice	p. 289
III. 4. 5. 1. D. Elitele din plan secund: brigadierii, economiștii, tehnicienii veterinari	p. 292
III. 4. 5. 2. Oamenii de rând	p. 293
III. 4. 5. 2. A. Țăranii colectivști	p. 294
III. 4. 5. 2. B. Mecanizatorii/tractorști	p. 296
III. 4. 5. 2. C. Alte categorii sociale: muncitori din industrie, construcții, comerț, transport sau școli	p. 298
III. 4. 5. 3. Concluzii parțiale	p. 299
III. 4. 6. Evoluția edificiilor publice și a locuințelor din Poieni-Solca	p. 299
III. 4. 6. 1. Edificii publice	p. 300
III. 4. 6. 1. A. Școala.....	p. 301
III. 4. 6. 1. A. a. Rețeaua școlară din comună	p. 301
III. 4. 6. 1. A. b. Școala, spațiu al sovietizării	p. 304
III. 4. 6. 1. B. Căminul Cultural	p. 307
III. 4. 6. 1. B. a. Construirea noului Cămin Cultural	p. 307

III. 4. 6. 1. B. b. Propaganda la Căminul „Filimon Sârbu”	p. 310
III. 4. 6. 1. C. Biblioteca comunală	p. 313
III. 4. 6. 2. Locuințele construite în Poieni-Solca	p. 316
III. 4. 6. 2. A. Locuințele contruite de către stat	p. 316
III. 4. 6. 2. B. Locuințele construite din fonduri proprii	p. 317
CONCLUZII	p. 321
BIBLIOGRAFIE	p. 329
ANEXE	p. 346

REZUMAT

I. Obiectivele și relevanța cercetării

Ca obiectiv central al tezei ne-am propus să analizăm ce s-a întâmplat cu satul românesc după instaurarea la putere a comuniștilor, având în vedere funcționalitatea lumii rurale în anii colectivizării (1949-1962) și impactul modernizării forțate instrumentate de regimul comunist. Colectivizarea a fost importată din Uniunea Sovietică și impusă în mediul rural românesc, concomitent cu alfabetizarea, electrificarea și alte forme de modernizare. Deși procesul colectivizării se raportează la perioada 1949-1962, acest proces al transformării satului românesc a continuat și după anul 1962, luând forma „colectivismului ca mod de viață”¹. Cu alte cuvinte, în această lucrare este vorba despre modul în care regimul comunist a transformat satul românesc, cu precădere cel bucovinean, mecanismele de supunere a acestuia, dar și efectele colectivizării.

Pornind de la tema centrală a lucrării, analiza transformării socialiste a satelor din Bucovina, cu exemplul localității Poieni-Solca, teza noastră cuprinde în plan secund aspecte referitoare la: politica agrară a regimului, controlul implementat de statul comunist înainte de a declanșa colectivizarea, reacția țăranilor la colectivizare, administrația de stat și organizațiile de partid, dimensiunea vieții culturale a satului, fenomenul migrației declanșat de desființarea proprietății private, evoluția edificiilor publice în timpul colectivizării, schimbarea elitelor rurale.

Tema aleasă este relevantă pentru cunoașterea istorică din mai multe motive. În primul rând, încearcă să lămurească unele neclarități despre comunismul rural românesc și despre consecințele colectivizării forțate. În al doilea rând, lucrarea răspunde unei necesități de a contribui la completarea tabloului despre implementarea colectivizării și efectele acesteia asupra mediului rural românesc, cu exemple dintr-o provincie prea puțin studiată. În al treilea rând, problema ridicată de această cercetare, experimentul colectivizării ca parte modernizatoare a satelor românești, sub toate aspectele și efectele ei, este relevantă în contextul istoriografic actual. Nevoia unei recuperări istoriografice a acestei perioade se impune cu atât mai mult cu cât România deține o importantă tradiție rurală, satul având și

¹ Acest concept a fost formulat de către David Kidekel în studiul dedicat satelor din Țara Oltului, descriind noul mod de viață al țăranilor după crearea G.A.C.-urilor (colectivelor). Vezi în acest sens: David Kidekel, *Colectivism și singurătate în satele românești. Țara Oltului în perioada comunistă și în primii ani după Revoluție*, Iași, Editura Polirom, 2006, p. 11.

astăzi un rol de prim rang în viața politică, economică, socială și culturală a societății românești.

La o primă vedere s-ar părea că, în contextul actual, în care studiul istoriei tinde să privilegieze „centrul” în defavoarea „regionalului”, cercetarea istoriei unor spații cu o delimitare zonală limitată, precum este cel al Bucovinei, ar fi aparent un demers lipsit de însemnătate. Cu toate acestea, realitatea infirmă aparența, în condițiile în care inclusiv în mediul academic², dar mai ales în societate, există o nevoie permanentă a recuperării trecutului regional și local. Propunem prin lucrarea de față o altă temă de cercetare a Bucovinei, mai ales că majoritatea fac referire la realizarea unirii cu „țara mamă” sau a integrării provinciei în România Mare.

II. Particularitățile zonei

În primul rând, zona luată în cercetare are forme de relief diverse: de la dealuri joase (Podișul Sucevei), la zone cu munți înalți și depresiuni intramontane. Acest tip de relief a influențat evident poziționarea terenurilor arabile și productivitatea acestora, lucru care a dovedit în unele cazuri un atașament diferențiat al țăranilor față de proprietatea lor, dar și o abordare diferită a autorităților.

De asemenea, în Bucovina anilor 1950 exista un număr important de minorități etnice. Cei mai numeroși erau ucrainenii, care au reacționat prompt la aflarea veștii colectivizării. Au răspândit idei care puneau piedici serioase propagandei comuniste pentru colectivizare, idei care se bazau pe experiențele trăite în colhozurile din Ucraina interbelică. În plus, exista în Bucovina o percepție diferită asupra proprietății și asupra colectivizării față de regiunea Iași, de exemplu. Această diferență, în mare parte, se datora și istoriei diferite a celor două zone. În Bucovina, sub administrația austriacă timp de 150 de ani, s-a creat o tradiție a proprietății destul de importantă. În acest sens, trebuie să avem în vedere că înainte de 1918 erau mai mulți proprietari funciari și nemulțumirea confiscării pământului a fost mai generalizată.

O altă chestiune care face distinctă regiunea Bucovina este modul în care au reacționat țăranii din mai multe sate din zonă la doar câteva luni de la începerea colectivizării. În vara lui 1949 au avut loc o serie de revolte în care au fost implicați mii de țărani în zeci de localități. Revolte similare au mai avut loc și în Bihor și Arad, dar unde țăranii nu au fost

² Principalul institut de cercetare a istoriei Bucovinei este „Institutul Bucovina” din Rădăuți, care funcționează sub egida Academiei Române încă din primii ani ai democrației postdecembriste. În fiecare an publică două volume de studii referitoare la istoria acestei provincii.

uciși în timpul confruntărilor cu trupele Securității, ci ulterior, demonstrativ. Toate aceste chestiuni distincte au avut un rol important în evoluția ulterioară a colectivizării și a transformării satului din Bucovina. Acest lucru s-a întâmplat atât la nivelul autorităților care s-au comportat diferit în anii ulteriori, cât și la nivelul țăranilor care porneau cu o experiență diferită pe drumul transformării socialiste.

III. Descrierea tezei

Primul capitol scoate în evidență principalele măsuri luate de regimul comunist și modul în care s-au raportat țăranii bucovineni la acestea. Astfel, am analizat patru dintre cele mai importante legi impuse în mediul rural până la startul colectivizării: reforma agrară din 1945, impunerea cotelor obligatorii, treieriușul la arie și decretul 83/1949. Toate acestea au pregătit terenul pentru o colectivizare a agriculturii. În cercetarea noastră am demonstrat că toate aceste legi pot fi considerate precursorii colectivizării, fără de care transformarea socialistă a satelor bucovinene nu ar fi fost posibilă. De asemenea, am analizat procesul colectivizării din Bucovina și am descoperit că peste 60% din comunele actuale ale provinciei au fost colectivizate. Prin această demers destul de complicat am reușit, dacă nu să demontăm, măcar să zdruncinăm mitul că „Bucovina nu a fost colectivizată”. După analiza procesului colectivizării am vorbit despre propaganda din regiune, despre lupta de clasă și eliminarea chiaburilor și cum toate aceste măsuri ale regimului au dus la o transformare a relațiilor de rudenie și a relațiilor din cadrul familiilor.

Cel de-al doilea capitol analizează mai degrabă schimbările instituționale pe care le-a suferit satul bucovinean, obiectivele fiind următoarele: evidențierea legăturii dintre modernizarea muncilor agricole și finalul colectivizării; analizarea rolului statului și a colectivizării în schimbarea peisajului satelor; să stabilim aportul pe care l-a avut colectivizarea la modernizarea satelor și creșterea nivelului de trai al țăranilor bucovineni; modul în care colectivizarea a provocat migrația unei părți semnificative a populației către orașe.

În cel de-al treilea capitol, cel dedicat comunei Poieni-Solca, am încercat să descriem cu exemple concrete transformarea la care a fost supus satul bucovinean. În primul rând, am prezentat un scurt istoric al localității luate în cercetare de la origini până la instaurarea comunismului, demers absolut necesar înțelegerii elementelor transformate de către comuniști. De asemenea, am explicat cum noul regim a impus un control pe linie de partid, pe linie administrativă, dar și represivă asupra localității Poieni-Solca, acaparând întreaga

localitate. Controlul implementat prin amplificarea rețelei administrative și numirea funcționarilor în pozițiile cheie de la nivel local, au creat cadrul necesar implementării colectivizării.

În același timp, am considerat utilă descrierea comunei Poieni-Solca din perspectivă agrară, trecând în revistă potențialul agricol și principalele ocupații ale locuitorilor. Marea majoritate a țăranilor din Poieni-Solca se ocupau cu creșterea animalelor și cultivarea plantelor, iar acest lucru îi făcea dependenți de pământurile avute în posesie. Chiar dacă nu era obiectivul principal al cercetării de la nivel local, am dedicat un subcapitol analizei procesului colectivizării din Poieni-Solca, din perspectivă politică. Am urmărit de asemenea, comportamentele țăranilor în raport cu procesul colectivizării și modul în care au realizat autoritățile transformarea socialistă a comunei.

În final, am analizat principalele efecte ale colectivizării din Poieni-Solca. În primul rând, am considerat importantă analizarea noilor elite locale formate în perioada 1949-1962, de la cele politice, la cele agricole sau cadrele didactice. În același timp, cercetarea noastră nu a omis descrierea sectorului colectivizat nou creat și modul în care statul a monopolizat producția agricolă. Fenomenul migrației de la sat la oraș, sau „exodul rural” cum a mai fost numit, nu a ocolit nici comuna luată în cercetare. Odată cu înființarea gospodăriei colective din Poieni-Solca, din ce în ce mai mulți locuitori au ales să se angajeze în industrie sau minerit, plecând definitiv sau devenind navetiști.

IV. Metodologia cercetării

În cercetarea noastră am apelat la un set de metode de cercetare care ne-au ajutat să îndeplinim obiectivele lucrării. Am folosit: **a). metoda analizei comparative diacronice** (ne-a folosit mai ales în capitolul al III-lea când am analizat comuna Poieni-Solca și toate transformările la care a fost supusă); **b). metoda analizei comparative sincronice** (Am folosit această metodă cu precădere pentru a evidenția intensitatea cu care organele statului au intervenit în teritoriu pentru a înăbuși revoltele țăărănești și cum au intervenit acestea în alte regiuni, dar mai ales pentru a prezenta diferențele în diferite momente ale evoluției zonei Bucovina în comparație cu alte regiuni); **c). analiza de discurs** (utilizată pe parcursul interpretării documentelor de arhivă, a decretelor, legilor, deciziilor, hotărârilor, dispozițiilor emise, în interpretarea articolelor de presă sau cele prezente în broșurile propagandistice) și, nu în ultimul rând, **d). interviul** (cu precădere cel semidirijat, folosit în conturarea imaginii acestui fenomen în ceea ce privește toate laturile sale).

Traseul metodologic al realizării lucrării a inclus mai multe etape: 1. Definierea temei de cercetare. 2. Investigarea fondurilor arhivistice 3. Identificarea lucrărilor generale și speciale care abordează problematica lucrării. 4. Întocmirea unei bibliografii. 5. Parcurgerea bibliografiei și realizarea fișelor de lectură. 6. Cercetarea de arhivă și rezumarea dosarelor. 7. Realizarea interviurilor în cât mai multe localități și cu cât mai multe tipuri de intervievați. 8. Centralizarea materialelor prelucrate. 9. Realizarea unui plan al lucrării. 10. Redactarea tezei.

V. Sursele lucrării

Verificarea bibliografiei istorice referitoare la Bucovina demonstrează că tema nu a mai fost abordată. Din acest motiv, lucrarea noastră s-a bazat, cu precădere, pe documentele provenite din cadrul Direcției Județene a Arhivelor Naționale Suceava³, Arhivelor Naționale Istorice Centrale⁴ și din cadrul Arhivei Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității⁵. La Arhivele Naționale Suceava am analizat mai multe fonduri, însă două dintre ele ne-au ajutat cercetarea mai mult: Fond Direcția județeană de Statistică Suceava și Fond Primăria comunei Poieni-Solca. Din păcate, demersul nostru a fost îngreunat de faptul că Fondul P.M.R. Suceava și Fondul Sfatului Popular Regional Suceava nu sunt inventariate și date în cercetare. La Arhivele Naționale Centrale, fondurile cele mai utile au fost: Fond C.C. al P.C.R. cu secțiile: Agrară, Organizatorică și Cancelarie. Cercetările de la CNSAS ne-au oferit ocazia să cercetăm Fondul Documentar, fiind util în descrierea stării de spirit a provinciei în startul colectivizării.

Cercetarea de arhivă a fost completată de realizarea unor interviuri în diferite localități din Bucovina. Acestea au oferit o perspectivă mai amplă asupra modului în care mecanismele imaginare de regim în vederea subordonării țărănimii au fost aplicate în mediul rural. În perioada 2015-2024 am realizat o serie de interviuri (cca. 30) în diferite localități din Bucovina și nu numai: Arbore, Botoșana, Cacica, Dolhasca, Părhăuți, Pârteștii de Jos, Pârteștii de Sus, Poieni-Solca, Solca, Soloneț, Suceava, Șcheia și Todirești etc.

³În cadrul Direcției Județene a Arhivelor Naționale Suceava au fost analizate documente din diferite fonduri, precum: Fondul Direcția Județeană de Statistică Suceava, Fondul Prefecturii județului Suceava, Fondul Prefecturii județului Rădăuți, fondurile jandarmeriei din orașele din proximitate, fondurile primăriilor comunale (dintre care, cel mai important: Fondul primăriei Poieni-Solca) etc.

⁴În cadrul ANIC a fost consultat un număr semnificativ dosare care conțin dări de seamă, rapoarte, procese verbale, stenograme din diferite fonduri: Fondul Reforma agrară din 1921; Fondul Reforma agrară din 1945; Fondul Ministerului Agriculturii și Domeniilor; Fondul C.C. al P.C.R. cu toate secțiile (Agrară, Cancelarie, Organizatorică, Economică).

⁵În cadrul Arhivei Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității am urmărit cu precădere rapoartele întocmite de Securitate din fondul Documentar.

VI. Concluziile cercetării

În urma studiului dedicat satelor din Bucovina, am ajuns la concluzia că politicile regimului comunist au vizat mai degrabă întărirea controlului asupra lumii rurale și creșterea producției agricole decât ridicarea nivelului de trai al locuitorilor și asigurarea modernizării. În atitudinea partidului-stat față de lumea rurală bucovineană a primat controlul pe toate palierele și mai puțin modernizarea și ridicarea nivelului de trai, atât de menționate în publicațiile propagandistice. Aparatul administrativ nu a fost construit pentru oameni, ci pentru partidul-stat, al cărui control era primordial. Încă din 1948, autoritățile locale nu au mai fost alese de către comunitate, ci numite în funcții de către organizațiile de partid județene prin prefectura județeană. Din acel moment s-a impus un control asupra vieții oamenilor din satele Bucovinei, care a devenit total odată cu finalizarea colectivizării în 1962. Comitetele comunale de partid, sfaturile populare și miliția au reușit să consolideze regimul comunist și instituțiile acestuia de la nivel local.

Fără schimbarea administrativă începută în 1948 și instaurarea unui control puternic, procesul colectivizării nu ar fi fost posibil. Încercarea autorităților din Bucovina de a colectiviza provincia încă din 1949 s-a lovit de rezistența țăranilor și declanșarea unor revolte violente. Astfel, colectivizarea din Bucovina a fost abandonată pentru o vreme, timp în care controlul de la nivel local a fost consolidat prin: numirea unor oameni obedienți în funcțiile cheie, mutarea funcționarilor de pe o funcție pe alta sau dintr-o localitate în alta, subordonarea posturilor de miliție sfaturilor populare, muștrarea cadrelor/funcționarilor care se abat de la linia partidului etc. După ce controlul a devenit destul de puternic, procesul colectivizării a fost reluat, fără ca țăranii să mai aibă posibilitatea să se opună, rezistența acestora fiind aproape inexistentă. Țăranii nu s-au mai coagulat în jurul ideii de opoziție față de regim mai ales din cauza politicilor represive ale partidului-stat: arestări și condamnări, deportarea mai multor familii, confiscarea bunurilor, excluderea copiilor din școli, stigmatizarea unor țărani etc.

Prin colectivizarea agriculturii din Bucovina, țăranii au rămas fără proprietăți funciare, animale și unelte. Fiind lipsiți de aceste instrumente de supraviețuire, locuitorii satelor Bucovinei au devenit dependenți de regim. Astfel, controlul început în 1948, a devenit absolut după 1962. Prin înființarea colectivelor, țăranii au devenit dependenți față de stat din punct de vedere economic, „colectivismul ca mod de viață” transformându-se în realitate. Înființarea gospodăriilor colective a însemnat și introducerea principiului planificării, care constituia tot o formă de control a țăranimii. Planificarea și contractarea producției de la

gospodăriile colective și de pe loturile individuale însemna că țăranul era deposedat de orice putere de decizie în ceea ce privește muncile agricole.

În sfârșit, o altă activitate definitorie pentru țărani, munca, a suferit schimbări drastice. Odată cu desființarea proprietății private, această activitate, probabil cea mai însemnată dintre toate, a suferit modificări, încât a devenit aproape de nerecunoscut. Munca nu mai fost o acțiune îndreptată spre reproducerea gospodăriei individuale, iar pe măsură ce plata primită de la G.A.C. a devenit insuficientă unui trai decent, țăranii au încetat să mai muncească cu vrednicia de odinioară. Treptat, în documentele oficiale apar din ce în ce în ce mai multe cazuri de probleme referitoare la absenteism de la munca din cadrul brigăzilor. De asemenea, o parte semnificativă a țăranilor au ales să se angajeze în industrie, plecând din mediul rural sau devenind navetiști.

Toate aceste schimbări nu puteau fi realizate fără exponenți loiali și motivați să își ducă la îndeplinire misiunea. Regimul a înlocuit vechile elite cu oameni noi, obedienți și dispuși să facă multe compromisuri pentru a urca în ierarhia socială. Luând locul vechilor elite sociale rurale (formată din învățători, preoți, țărani înstăriți, funcționari), noii exponenți ai regimului au dus la îndeplinire sarcinile trasate de partidul-stat. Noua elită era formată din președinți și vicepreședinți ai sfaturilor populare, specialiști agricoli, președinți de G.A.C.-uri, cadre didactice sau medici umani și veterinari. Prin noua elită, mult mai numeroasă decât cea interbelică, partidul-stat a reușit să acapareze în totalitate lumea rurală din Bucovina.

Pe lângă ierarhiile rurale, și peisajul satelor s-a schimbat foarte mult. În satele din Bucovina, cum s-a întâmplat și în cea mai mare parte a țării, au apărut clădiri noi, îmbogățind peisajul rural. Au fost construite în anii 1950 cămine culturale, școli, biblioteci, dispensare, bufete, majoritatea din munca voluntară a sătenilor, puține localități făcând excepție. Așadar, în satele bucovinene în anii 1950, școlile au cunoscut o dezvoltare notabilă. În cele mai multe sate acestea au fost renovate, extinse sau chiar construite de la zero. Autoritățile comuniste și-au însușit toate aceste progrese, excluzând participarea sătenilor, cel puțin în publicațiile vremii. În urma cercetărilor și analizei mai multor tipuri de surse, am văzut că aportul țăranilor a fost decisiv în acest demers. De asemenea, procesul colectivizării nu a contribuit la creșterea forței financiare a țăranilor în anii de după război. Colectivizarea a oferit doar șansa țăranilor să-și procure hrana mai ușor, dar asta unde președinții de G.A.C.-uri permiteau „însușirea” unor produse agricole suplimentare.

În ceea ce privește nivelul de trai, țăranii bucovineni au făcut progrese notabile în primele două decenii de după război. Acest progres al standardului de viață s-a suprapus peste perioada colectivizării, însă influența înființării colectivelor a fost una destul de slabă.

Majoritatea colectivelor nu ofereau în schimbul muncii decât produse. Lipsa unor câștiguri mulțumitoare din „agricultura de tip socialist” a declanșat un proces de creștere masivă a numărului de țărani care se angajau în orașele regiunii. Slujbele stabile, câștigurile considerabil mai mari și perspectiva unei pensii mai sigure i-au atras pe țărani colectivști în muncile din industrie. Cu banii câștigați de pe urma acestor slujbe țărani bucovineni au reușit să-și îmbunătățească nivelul de trai prin racordarea la curent electric și achiziționarea unor bunuri casnice.

Lucrarea de față are și anumite limite. Cercetarea noastră, care a pornit de la ideea că lumea rurală din Bucovina a fost supusă și transformată prin mai multe mecanisme orchestrate de regimul comunist, a fost direcționată spre mai multe subteme precum: desfășurarea colectivizării și comportamentele țăranilor în cadrul procesului, sistemul de control al partidului-stat, propaganda și „lupta de clasă” din satele bucovinene, transformarea comunității tradiționale, evoluția edificiilor publice, migrația și formarea noilor elite. Fără îndoială, există și alte subteme care nu au fost luate în calcul, în privința evoluției satelor din Bucovina în perioada 1949-1962. În ceea ce privește izvoarele inedite folosite, lucrarea de față are în continuare anumite limite. Deși au fost exploatate mai multe fonduri de la arhivele județene și centrale, ne-ar fi fost utilă cercetarea fondurilor „P.M.R. Suceava” sau „Sfatul Popular regional Suceava”, care, din varii motive, nu sunt inventariate și date în cercetare.

Această cercetare poate să continue în diferite maniere și direcții. De la această cercetare se pot dezvolta studii pe teme de istorie locală, abordând tematici sociale, culturale, sau chiar economice. O altă direcție ar putea fi aceea a cercetărilor de istorie comparată, între diferite provincii ale țării. De asemenea, fiecare capitol și subcapitol din lucrarea noastră poate reprezenta subiectul unui studiu distinct despre comunismul rural din Bucovina: sistemul de control al partidului-stat, propaganda din timpul colectivizării, organizațiile de partid, sfaturile populare, miliția și securitatea regională, migrația, noua elită etc. În plus, monografiile satelor din Bucovina eludează sau prezintă romanțat perioada cuprinsă între 1945-1989. Motivele sunt multiple, însă frica socială și interesele politice privează localitățile din această zonă de monografii complete. În acest sens, cred că studiul nostru despre Poieni-Solca poate reprezenta un punct de plecare pentru viitorii cercetători în misiunea lor de a realiza monografiile ale satelor din Bucovina. Așadar, posibilitățile de dezvoltare sunt multiple, iar lucrarea de față nu se dorește a fi decât o contribuție la o istorie socială și politică, fie și din perspectivă locală, a comunismului românesc.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

1. Arhive

Arhivele Naționale Istorice Centrale

- Fond C.C. al P.C.R., secția Agrară: dosar 1/1921, dosar 2/1924, dosar 1/1925, dosar 3/1944, dosar 3/1944-1952, dosar 48/1948, dosar 3/1949, dosar 16/1949, dosar 30/1949, dosar 31/1949, dosar 32/1949, dosar 34/1949, dosar 44/1949, dosar 46/1949, dosar 37/1950, dosar 39/1950, dosar 40/1950, dosar 48/1950, dosar 61/1950, dosar 63/1950, dosar 66/1950, dosar 68/1950, dosar 69/1950, dosar 72/1950, dosar 13/1951, dosar 29/1951, dosar 3/1952, dosar 45/1952, dosar 133/1952, dosar 153/1952, dosar 9/1953, dosar 13/1953, dosar 38/1953, dosar 47/1953, dosar 48/1953, dosar 47/1954, dosar 53/1954, dosar 54/1954, dosar 76/1954, dosar 5/1955, dosar 30/1955, dosar 57/1955, dosar 67/1955, dosar 22/1956, 12/1960 (vol. II), dosar 1/1961, dosar 9/1961, dosar 11/1961, dosar 13/1961, dosar 19/1961, dosar 1/1962, dosar 9/1962, dosar 12/1962, dosar 4/1963, dosar 2/1964.
- Fond C.C. al P.C.R., secția Cancelarie: dosar 21/1949, dosar 27/1949, dosar 41/1949, dosar 55/1949, dosar 72/1949, dosar 168/1949, dosar 1/1950, dosar 32/1950, dosar 38/1950, dosar 44/1950, dosar 59/1950, dosar 69/1950, dosar 10/1951, dosar 36/1951, dosar 17/1952, dosar 32/1952, dosar 96/1952, dosar 75/1954, dosar 153/1954, dosar 30/1955, dosar 38/1955, dosar 76/1956, dosar 106/1956, dosar 139/1956, dosar 37/1957, dosar 30/1958, dosar 30/1961, dosar 51/1961, dosar 60/1961, dosar 61/1961, dosar 75/1961, dosar 39/1962.
- Fond C.C. al P.C.R., secția Economică: dosar 47/1945, dosar 54/1953.
- Fond C.C. al P.C.R., secția Organizatorică: dosar 90/1948, dosar 113/1948, dosar 7/1949, dosar 13/1949, dosar 37/1949, dosar 38/1949, dosar 40/1949, dosar 41/1949, dosar 46/1949, dosar 158/1949, dosar 160/1949, dosar 7/1950, dosar 57/1950, dosar 96/1950, dosar 131/1950, dosar 150/1950, dosar 64/1951, dosar 29/1952, dosar 65/1952, dosar 1/1954, dosar 23/1960, dosar 16/1961, dosar 38/1961, dosar 7/1962, dosar 13/1962.
- Fond C.C. al P.C.R., secția Propagandă și agitație, dosar 9/1945, dosar 72/1945, dosar 3/1949, dosar 45/1950, dosar 112/1950

- Fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor. Direcția funciară, județul Suceava: dosar 12/1927-1930, dosar 27/1930-1937, dosar 30/1930-1931, dosar 31/1930-1937, dosar 32/1930-1932, dosar 49/1932-1943, dosar 36/1933, dosar 34/1947.
- Fond Reforma agrară din 1945: Centrala, dosar 27/1945-1948;
- Fond Reforma agrară din 1945: județul Suceava, dosar 7/1945-1947, dosar 6/1945-1949.
- Fond Reforma agrară din 1921: județul Suceava: dosar, 12/1927-1930, dosar 30/1930-1931, dosar 31/1930-1937, dosar 27/1930-1937, dosar 88/1937-1938.

Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

- Fond Documentar: dosar 5, dosar 7 (vol. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 15), dosar 13, dosar 15, dosar 39 (vol. 1), dosar 173, dosar 12187, dosar 14696.

Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale

- Fond Camera Agricolă Câmpulung: dosar 4/1927, dosar 8/1927, dosar 8/1928, dosar 11/1930, dosar 17/1931.
- Fond Direcția Miliției regiunii Suceava, dosar 1/1952, dosar 1/1964.
- Fond Direcția Județeană de Statistică Suceava: dosar 7/1949, dosar 14/1950, dosar 15/1950, dosar 21/1950, dosar 22/1950, dosar 26/1950, dosar 4/1952, dosar 8/1953, dosar 3/1954, dosar 5/1955, dosar 10/1955, dosar 12/1955, dosar 2/1956, dosar 9/1956, 16/1957, dosar 14/1958, dosar 1/1959, dosar 3/1959, dosar 4/1959, dosar 5/1959, dosar 6/1959, dosar 21/1959, dosar 26/1959, dosar 78/1959, dosar 102/1959, dosar 104/1949, dosar 1/1960, dosar 3/1960, dosar 6/1960, dosar 26/1960, dosar 27/1960, dosar 32/1960, dosar 33/1960, dosar 34/1960, dosar 35/1960, dosar 2/1961, dosar 4/1961, dosar 9/1961, dosar 21/1961, dosar 22/1961, dosar 24/1961, dosar 25/1961, dosar 1/1962, dosar 7/1962, dosar 8/1962, dosar 9/1962, dosar 10/1962, dosar 11/1962, dosar 17/1962, dosar 19/1962, dosar 34/1962, dosar 35/1962, dosar 37/1962, dosar 6/1964, dosar 60/1965, dosar 14/1967, dosar 21/1967, dosar 39/1967, dosar 105/1967, dosar 138/1967.
- Fond Prefectura județului Câmpulung: dosar 47/1923, dosar 17/1924, dosar 54/1925, dosar 5/1928, dosar 50/1928, dosar 18/1930, dosar 62/1931, dosar 3/1938, dosar 9/1940.
- Fond Prefectura județului Suceava, dosar 21/1932, dosar 9/1949, dosar 7/1950, dosar 15/1950, dosar 17/1950.
- Fond Prefectura județului Rădăuți, dosar 1/1949, dosar 25/1949, dosar 61/1950.
- Fond Poliția Orașului Rădăuți, dosar 10/1949.
- Fond Primăria Comunei Mănăstirea Humorului: dosar 1/1955, dosar 7/1962.

- Fond Primăria Comunei Măriței: dosar 2/1948, dosar 2/1949, dosar 8/1950, dosar 3/1952, dosar 6/1958, dosar 4/1960, dosar 11/1960, dosar 9/1961, dosar 2/1964.
- Fond Primăria Comunei Poieni-Solca: dosar 4/1945, dosar 2/1946, dosar 1/1948, dosar 3/1948, dosar 5/1948, dosar 1/1949, dosar 2/1949, dosar 7/1949, dosar 4/1950, dosar 15/1950, dosar 7/1951, dosar 11/1951, dosar 13/1951, dosar 1/1952, dosar 3/1952, dosar 4/1952, dosar 5/1952, dosar 1/1953, dosar 1/1954, dosar 4/1954, dosar 1/1955, dosar 4/1955, dosar 9/1955 (vol. I), dosar 9/1955 (vol. II), dosar 1/1956, dosar 5/1956, dosar 6/1956, dosar 7/1956, dosar 8/1956, dosar 2/1957, dosar 8/1957, dosar 1/1958 (vol. I), dosar 14/1958, dosar 1/1959, dosar 5/1959, dosar 16/1960, dosar 1/1961, dosar 2/1961, dosar 3/1961 (vol. I), dosar 4/1961, dosar 5/1961, dosar 1/1962, dosar 2/1962, dosar 3/1962, dosar 7/1962, dosar 8/1962, dosar 9/1962, dosar 11/1962, dosar 3/1963, dosar 2/1964, dosar 2/1965, dosar 6/1965, dosar 3/1966, dosar 4/1966, dosar 9/1967.
- Fond Poliția Orașului Câmpulung Moldovenesc: dosar 6/1933, dosar 8/1933, dosar 5/1935, dosar 5/1937, dosar 9/1940.
- Fond Poliția Orașului Solca: dosar 5/1937.
- Fond Serviciul Special de Siguranță Câmpulung: dosar 3/1919, dosar 16/1920, dosar 10/1921, dosar 5/1923, dosar 10/1925.
- Fond Sfatul Popular Raional Rădăuți: dosar 11/1951, dosar 56/1951, dosar 72/1951, dosar 84/1951, dosar 85/1951, dosar 325/1951, dosar 327/1951, dosar 330/1951, dosar 332/1951, dosar 75/1952, dosar 77/1952, dosar 80/1952, dosar 85/1952, dosar 89/1952, dosar 90/1952, dosar 91/1952, dosar 101/1952, dosar 393/1952, dosar 400/1952, dosar 441/1953, dosar 442/1953, dosar 450/1953, dosar 473/1953, dosar 480/1953, dosar 488/1953, dosar 492/1953, dosar 514/1953, dosar 540/1953, dosar 58/1954, dosar 98/1954.

Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale

- Fond Frontul Comitetul Județean Iași al Frontului Plugarilor: dosar 3/1945.
- Fond Comitetul Județean Iași al P.M.R.: dosar 7/1949.

2. Izvoare orale

- G. T., necolectivist, sat Todirești, (fostul raion Suceava), com. Todirești, județul Suceava, martie 2015 și ianuarie 2019.
- D. R., fostă colectivistă, sat Soloneț (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, martie 2015, aprilie 2017 și ianuarie 2019.

- I. T., fost colectivist, sat Soloneț (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, martie 2015 și ianuarie 2019.
- V.A., fostă colectivistă (chiabură), sat Șcheia (fostul raion Suceava), com. Șcheia, județul Suceava, august 2016.
- C. R., fost colectivist (sărac), sat Todirești (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, martie 2015.
- G. R., fost C.F.R.-ist, sat Soloneț (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, martie 2015, aprilie 2017 și ianuarie 2019.
- G. L., fost profesor, sat Părhăuți (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, aprilie 2016.
- I. T., fostă colectivistă (săracă), sat Părhăuți (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, aprilie 2016.
- E. L., fostă colectivistă (săracă), sat Părhăuți (fostul raion Gura Humorului), com. Todirești, județul Suceava, aprilie 2016.
- V. I., fost colectivist (sărac), sat Arbore (fostul raion Rădăuți), com. Arbore, județul Suceava, mai 2016.
- E. O., fostă grefieră, Botoșana (fostul raion Gura Humorului), comuna Botoșana, județul Suceava, noiembrie 2015.
- N. S., fost președinte de C.A.P., Pârteștii de Jos (fostul raion Gura Humorului), comuna Pârteștii de Jos, județul Suceava, decembrie 2015 și aprilie 2018.
- L. C., necolectivist, Pârteștii de Sus (fostul raion Gura Humorului), Comuna Cacica, județul Suceava, februarie 2016 și februarie 2018.
- A. S., necolectivistă, Cacica, (fostul raion Gura Humorului), comuna Cacica, județul Suceava, august 2015 și august 2018.
- M. C., fostă colectivistă (chiabură), Dolhasca (fostul raion Fălticeni), județul Suceava, iulie 2016.
- M. C., fost colectivist, (chiabur), Dolhasca (fostul raion Fălticeni), județul Suceava, iulie 2016 și iulie 2018.
- A. T., fostă colectivistă (săracă), Pârteștii de Jos (fostul raion Gura Humorului), comuna Pârteștii de Jos, județul Suceava, februarie 2016.
- Z. T., fostă casnică, oraș Suceava (fostul raion Suceava), județul Suceava, noiembrie 2018.
- I. G., fost colectivist, Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, iulie 2018.

- I. A., fost profesor și inginer, Pârteștii de Jos, (fostul raion Gura Humorului), comuna Pârteștii de Jos, ianuarie 2019 și ianuarie 2020.
- I. P., fost funcționar, Costâna, (fostul raion Suceava), comuna Todirești, decembrie 2019.
- A. T., fost tractorist, Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, septembrie 2023.
- A. J., fost colectivist (mijlocaș) și muncitor în construcții, Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, iunie 2023.
- P. T., fost inginer, oraș Suceava (fostul raion Suceava), județul Suceava, ianuarie 2024.
- V. T., fost muncitor la S.M.T., Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, iulie 2023.
- V. L., fost tractorist, Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, septembrie 2023.
- I. L., fost fiu de chiabur, Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, ianuarie 2024.
- V. T., fost muncitor la G.A.S., Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, ianuarie 2024.
- D. L., fost colectivist, Poieni-Solca (fostul raion Gura Humorului), comuna Poieni-Solca, aprilie 2024.
- L. M., fostă învățătoare, Solca (fostul raion Gura Humorului), județul Suceava, mai 2024.
- S. M., fost medic, Solca (fostul raion Gura Humorului), județul Suceava, mai 2024.

3. Izvoare Editate (colecții de documente, antologii de texte)

- Cătănuș, Dan, Roske, Octavian, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, vol. I, 1949-1953*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000.
- Idem, *Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea, vol. I, 1949-1953*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004.
- Idem, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, vol. II, 1953-1956*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2005.
- Cătănuș, Dan, Roske, Octavian, Abraham, Florin, *Colectivizarea agriculturii în România. Cadrul legislativ 1949-1962*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2007.

- Dobrinu, Dorin, (editor), *Listele morții. Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*, Iași, Editura Polirom, 2008.
- Dobrinu, Dorin, (editor coordonator), Aioanei, Alexandru-Dumitru, Lisnic, Dumitru, Lăcătușu, Dumitru, (editori), *Colectivizarea Agriculturii din România: inginerie socială, violență politică, reacția țărănimii. Documente, vol. 1: 1949-1950*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017.
- Idem, *Colectivizarea Agriculturii din România: inginerie socială, violență politică, reacția țărănimii. Documente, vol. 2: 1951-1962*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017.
- Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Articole și cuvântări*, Ediția a IV-a, București, Editura de Stat pentru literatură politică, 1955.
- Groza, Petru, *Articole, cuvântări, interviuri - Texte alese*, București, Editura Politică, 1973.
- Iancu, Gheorghe, Țărău, Virgiliu, Trașcă, Ottmar, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative (1945-1962)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000.

4. Periodice

- „Adevărul”, București.
- „Buletinul Oficial al Republicii Populare Române”, București.
- „Monitorul Oficial”, București.
- „Scânteia”, București.
- „Sociologie Românească”, București.
- „Universul”, București.
- „Zori noi – Organ al Comitetului regional PMR Suceava și al Sfatului popular Regional”, Suceava.

5. Memorii, scrieri de epocă, jurnale

- ****Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în România*, Suceava, Secția agricolă a Sfatului Popular Regional Suceava, 1950.
- ****Gospodăria Agricolă Colectivă asigură dezvoltarea puternică a producției agricole și un nivel de trai ridicat al țărănimii muncitoare*, Suceava, 1961.

****Gospodăria Agricolă Colectivă, drumul belșugului și bunăstării*, Suceava, Secția agricolă a Sfatului Popular Regional Suceava, 1960.

****Regiunea Suceava în plină dezvoltare*, Suceava, 1961.

****Centenarul Școlii, Pârteștii de Jos – o așezare din Țara de Sus – (scurtă monografie)*, Pârteștii de Jos, 1975.

- Chiper, Vasile, Padrău, Platon, *Pe calea belșugului. Gospodăria agricolă colectivă „Lupta Noastră”- Săveni în plină dezvoltare*, Suceava, 1961.

- Constantinescu, Mitiță, *Politică economică aplicată. Agricultură, economie rurală, cooperatie*, vol. II, București, Editura „Țiparul românesc”, 1943.

- Cornățeanu, Nicolae D., *Nevoile agriculturii românești*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1939.

- Feneșan, O., (coord.), *Dezvoltarea agriculturii în Republica Populară Română*, București, Editura Agro-Silvică de Stat, 1958.

- Frunzănescu, A., *Evoluția chestiunii agrare în România. Privire istorică - aspecte actuale - tendințe*, București, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului. Imprimeria Națională, 1939.

- Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Sarcinile Partidului Muncitoresc Român în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii. Raport făcut la Ședința Plenară a C.C. a P.M.R. din 3-5 martie 1949*, București, Editura P.M.R., 1952.

- Huzum, Marghiolița, *O viață de țarancă*, Pitești, Editura Manu Scris, 2017.

- Ionescu-Șișești, Gheorghe, *Contractele de dijmă și de muncă în agricultură*, București, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului. Imprimeria Națională, 1940.

- Madgearu, Virgil N., *Agrarianism, capitalism, imperialism. Contribuțiuni la studiul evoluției sociale românești*, București, Institutul de arte „Bucovina”, 1936.

- Malinschi, V., *Lenin și Stalin, corifeii ai gândirii economice ruse și mondiale în „Studii. Revistă de istorie și filosofie”*, nr. I, an 3, ianuarie-martie, 1950.

- Micle, Gheorghe, *Răscoala pământului. Istoria luptelor politice ale țărânimii române, 1933-1945*, București, Editura Frontul Plugarilor, 1945.

- Pînzar, Ioan, *Fluxul memoriei, amintiri din comunism*, vol. II, Suceava, 2014.

- Pop, C., *Izvorul belșugului. Din activitatea G.A.C. „23 August” Pleșani – Botoșani*, Suceava, 1961.

II. INSTRUMENTE DE LUCRU

*** *Anuarul Statistic al României, 1939 și 1940.*

*** *Bibliografia Istorică a României*, vol. VIII, IX, X, XI, Cluj-Napoca.

*** *Dezvoltarea agriculturii Republicii Populare Române. Culegere de date statistice*, București, Direcția centrală de date statistice, 1965.

• Rădulescu, Mihaela, *Metodologia cercetării științifice. Elaborarea lucrărilor de licență, masterat, doctorat*, București, Editura Didactică și pedagogică, 2006.

III. MONOGRAFII

- Boca, Vasile, *Monografia satului Botoșana*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001.
- Bocancea, Mihai, Bocancea, Maria, *Comuna Todirești – județul Suceava. Scurtă monografie etnografică – Căminul cultural Părhăuți*, Suceava, 2019.
- Buburuzan, Leon, *Mănăstirea Humorului (Humorul) în cultura și istoria Bucovinei, la șase veacuri de existență*, Suceava, Editura Mușatinii, 2004.
- Camilar, Mihai, *Cultură și civilizație tradițională în zona etnografică Humor, Câmpulung Moldovenesc*, Editura „Miorița”, 2011.
- Cernat, Ion, *Dorna Candrenilor, satul de la poalele Oușorului (pagini de monografie)*, Iași, Editura PIM, 2008.
- Idem, Lazarovici, Elena, *600 de ani de istorie ai satului Vama. Studii și schițe monografice*, ediția a II-a, Iași, Editura Pim, 2009.
- Idem, *Mitocu Dragomirnei, satul de lângă „Cordun” (carte monografică)*, Botoșani, Editura AXA, 2006.
- Cojocar Sahlean, Marcel Anton (coordonator), *Comuna Cacica. O localitatea bucovineană multiethnică*, Bistrița, Editura Karuna, 2015.
- Cojocar, Nicolae, *Pârteștii de Sus – O așezare din Bucovina (monografie folclorică)*, București, Editura Litera, 1980.
- Cossaris, Victor Nicolae, *Dărmănești. Mărturii ale trecutului*, Suceava, 1993.
- Cosmeci, Ioan, *Breaza – Monografie și istorie*, partea I, Botoșani, Editura Litera Botoșani, 2004.
- Cossaris, Victor Nicolae, *Dărmănești – Mărturii ale trecutului*, Suceava, 1993.
- Diacon, Vasile, *Vechi așezări pe Suha Bucovineană – Pagini monografice*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 1989.
- Iețu, Ioan (coordonator), *Pârteștii de Jos 1415-2000*, Suceava, Editura „Cuvântul Nostru”, 2000.

- Idem (coordonator), *Pârteștii de Jos „600” 1415-2015*, ediția a II-a, Suceava, Editura Mușatinii, 2015.
- Luchian, Dragoș, *Un sat de pe valea Sucevei. Frătăuții-Vechi*, București, Editura Litera, 1986.
- Niculăiasa, Mihai, *Comuna Rădășeni – micromonografie*, București, Editura Litera, 1975.
- Piersic, Ioan Nicuță, *Corlata, un sat din Bucovina*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.
- Pînzar, Ioan, *Monografia satului Costâna, comuna Todirești, județul Suceava*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.
- Rachieru, Ioan V., *Soloneț - O așezare din Bucovina*, Timișoara, Editura Helicon, 1995.
- Rusu, Filimon, *Amintiri. Oameni și locuri din Țara Fagilor*, Institutul „Bucovina” Rădăuți, București, Editura Academiei Române, București, 2009.
- Tabarcea, Petrea, *Soloneț - un sat din Bucovina – Istorie, oameni și locuri*, Suceava, 2016.
- Teleagă, Elisaveta, *Straja – Izvor de tradiție bucovineană*, Suceava, 2017.

IV. LUCRĂRI GENERALE

- Amzăr, D. C, *Sociologia șezătorii*, în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, Organ al Institutului Social român, anul IX, nr. 4, 1931, p. 518.
- Asociația Foștilor Deținuți Politici din România Filiala Suceava, *Memorialul durerii în județul Suceava*, Suceava, 2010.
- Agrigoroaiei, Ion, *România interbelică*, vol. I, Iași, 2001.
- Alexandrescu, Ion, *Economia României în primii ani postbelici (1945-1947)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
- Alexandriuc, V., *Starea materială a țărănimii și premisele mișcărilor țărănești 1848-1945*, București, 1989.
- Avram, Cezar, *Politici agrare în Oltenia anilor 1949-1962. Mutații socio-economice în satul românesc*, Craiova, Editura de Sud, 1999.
- Bălan, Ion, *Colectivizarea în regiunea București 1950-1962*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012.
- Barbu, Bogdan, *Vin americanii! Prezentarea simbolică a Statelor Unite în România Războiului Rece 1945-1971*, Editura Humanitas, București, 2006.

- Bărbulescu, Constantin, Popovici, Vlad, *Modernizarea lumii rurale din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Construcții*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2005.
- Bărbulescu, Constantin, *România medicilor. Medici, țărani și igienă rurală în România de la 1860 la 1910*, București, Editura Humanitas, 2015.
- Bocancea, Mihai, Bocancea, Maria, *Școala din Părhăuți – peste o sută de ani de cultură și educație*, Suceava, Editura George Tofan, 2008.
- Braniște, Valeriu, *În slujba Bucovinei, în slujba neamului românesc – articole politice*, Editura „Bucovina Viitoare”, 1998.
- Budeancă, Cosmin, Olteanu, Florentin (coordonatori), *Stalinizare și destalinizare. Evoluții Instituționale și impact social*, Iași, Editura Polirom, 2014.
- Buruiană, Ovidiu, *Liberalii. Structuri și sociabilități politice liberale în România interbelică*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013.
- Buzatu, Gheorghe, *România și marile puteri (1939-1947)*, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Camilar, Mihai, *Cultură și civilizație tradițională în zona etnografică Humor*, Câmpulung Moldovenesc, Biblioteca „Miorița”, 2011.
- Căruntu, Mihai-Aurelian, *Bucovina în Al Doilea Război Mondial*, Iași, Editura Junimea, 2004.
- Ceaușescu, Nicolae, *Din gândirea economică a președintelui României Nicolae Ceaușescu. Direcții de dezvoltare a agriculturii socialiste românești. Conceptul și obiectivele noii revoluții agrare*, București, Editura Politică, 1987.
- Ceaușu, Mihai-Ștefan, *Considerații privitoare la cercetarea istoriei Bucovinei în spațiul românesc*, în „Analele Bucovinei”, anul XVI, nr. 2/2009.
- Cereseanu, Ruxandra, *România înghesuită. Cutii de chibrituri, borcane, conserve. Ipostaze ale ghetoizării în comunism și postcomunism*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2006.
- Cioroianu, Adrian, *Pe umerii lui Marx: introducerea în istoria comunismului românesc*, București, Editura Curtea Veche, 2005.
- Cojocaru, Nicolae, *Pirtești de Sus, o așezare din Bucovina. Monografie folclorică*, București, Editura Litera, 1980.
- Cotos, Camelia Victoria, *Populația Bucovinei în perioada interbelică*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009.
- Cosmeci, Ioan, *Breaza – monografie și istorie*, partea I, Botoșani, Editura Litera, 2004.

- Covaliuc, Dumitru, (editor), *Golgota românească. Mărturiile bucovinenilor deportați în Siberia*, București, Editura Vestala, 2015.
- Daniel, Petrică, *Lupta împotriva procesului de colectivizare în județul Galați. Revolta populară din comuna Cudalbi din ziua de 11 ianuarie 1958*, Iași, Editura Lumen, 2012.
- Deletant, Dennis, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, traducere de Lucian Leuștean, Iași, Editura Polirom, 2001.
- Idem, *România sub regimul comunist*, ediția a II-a revăzută, Romulus Rusan (editor), traducere în limba română de Delia Răzdolescu, București, Editura Fundația Academia Civică, 2006.
- Diacon, Vasile, *Vechi așezări pe Suha bucovineană. Pagini monografice*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1989.
- Dobrinu, Dorin, *Bucovineni contra sovietici. Rezistența armată antisovietică/anticomunistă din Bucovina (martie-august 1944-iulie 1946)*, în „Anuarul Institutului de Istorie Orală, nr. V, 2004.
- Idem, Iordachi Constantin, (editori), *Țărănimea și Puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962)*, Iași, Editura Polirom, 2005.
- Idem, *Persuasiune, temporizare și coerciție. Colectivizarea târzie în nordul Moldovei: cazul Darabani*, în Dorin Dobrinu, Constantin Iordachi (eds.), *Țărănimea și Puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962)*, Iași, Editura Polirom, 2005.
- Drăgușanul, Ion, *Povestea așezărilor bucovinene*, vol. I, Suceava, Editura Mușatinii, 2010.
- Idem, *Povestea așezărilor bucovinene*, vol. II, Suceava, Editura Mușatinii, 2010.
- Drăgușin, Nicolae (editor), *Viață țărănească în comunism. Mărturii din județele Teleorman, Olt și Ialomița*, București, Editura fundației Academia Civică, 2019.
- Dumănescu, Luminița, *Familia românească în comunism*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012.
- Frunză, Victor, *Istoria stalinismului în România*, București, Editura Humanitas, 1990.
- Furet, Francois, *Trecutul unei iluzii - eseu despre ideea comunistă în secolul XX*, București, Editura Humanitas, 1996.
- Furtos, Robert, Bârlea, Gheorge Mihai (coord.), *Colectivizarea în Maramureș. Mărturii de istorie orală*, București, Fundația Academia Civică, 2009.
- Gâlmeanu, Nicoleta, *Constantin Garoflid - Restituiri*, Buzău, Editura Editgraph, 2010.
- Herseni, Traian, *Individ și societate în satul Fundul Moldovei*, „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială”, an X, nr. 1-4, Editura Institutului Social Român, 1932.

- Idem, *Câteva date privitoare la o cârciumă țărănească*, în „Arhiva pentru Știința și Reforma Socială”, an XV, nr. 1-2, Editura Institutului Social Român, 1937.
- Iacob, Gheorghe, *România în epoca modernizării (1859-1939)/Towards a modern Romanian*, Iași, 2013.
- Ianuș, Emil, Prelipcean, Ion, *Anul 1949 în Suceava: arestări, asasinat, deportări*, Suceava, Editura Little Lamb, 2010.
- Iașencu, Rodica, *Modele de acțiune culturală în lumea satului bucovinean. Cazul fundațiilor culturale regale (1938-1944)*, în „Analele Bucovinei”, anul XVII, 1/2010.
- Ilica, Vasile, *Bucovina noastră – Antalogie istorică (1775-2010)*, Oradea, 2012.
- Ion, Virginia (editor), „*Să ne răsculăm, că pământu’ ne ține pe toți!*” – *Revolte împotriva colectivizării din Nordul Moldovei*, București, Editura Fundația Civică, 2019.
- Ionescu-Gură, Nicoleta, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950. Transformări instituționale*, București, Editura ALL, 2005.
- Kligman, Gail, *Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, Editura Humanitas, București, 2000.
- Leșan, Maricica, *Comuna Poieni-Solca. File de istorie*, în „Analele Bucovinei”, XXI, 2 (51), Rădăuți – București, 2018.
- Levy, Robert, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, traducere de Cristina Pupeza și Ioana Gagea, Iași, Editura Polirom, 2002.
- Liiceanu, Aurora, *Nici alb, nici negru. Radiografia unui sat românesc 1948-1998*, ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2015.
- Martiniuc, Elena-Luminița, *Aspecte ale satului bucovinean în condicele cronicele*, în „Analele Bucovinei”, anul XX, nr. 2/2013.
- Mădincioiu, Constantin, *Colectivizarea Agriculturii*, volumul al II-lea, București, Editura Miracol, 1995.
- Medvedev, Roy, *Despre Stalin și stalinism*, traducere de Margareta Șipoș, București, Editura Humanitas, 1991.
- Miftode, Vasile, *Elemente de sociologie rurală*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
- Nicoară, Corneliu, *Adevărul despre alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare*, în Romulus Rusan (editor), *Analele Sighet 7. Anii 1949-1953: mecanismele terorii*, București, Fundația Academică Civică, 1999.
- Popa, Gabriel, *Povestea Familiei Motrescu din Vicovu de Jos. Luptele partizanilor anticomuniști din Bucovina 1944-1958*, București, Fundația Academia Civică, 2015.

- Preutu, Cristina, *Cultură și ideologie în România comunistă. Activitatea caselor de cultură*, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tom LXI/2015.
- Purici, Ștefan, *Premisele reformei agrare din Bucovina (1918-1921)*, în „*Analele Bucovinei*”, anul XII, nr. 2/2005.
- Radu, N., *Prefaceri socio umane în România secolului XX. De la comunitatea tradițională la societatea postcomunistă*, București, 1996.
- Roske, Octavian, (coord.), *Dosarul colectivizării agriculturii în România, 1949-1962*, București, Studiu întocmit de Comisia pentru Cercetarea abuzurilor și pentru petiții din Camera Deputaților, Parlamentul României, 1992.
- Idem, *Radiografia unui eșec. Colectivizarea agriculturii în România*, în Ruxandra Ivan (coord.), „*Transformarea socialistă*”. *Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*, Iași, Editura Polirom, 2009.
- Idem, *O altă viziune asupra colectivizării: cotidianul satelor*, în Ștefan Bosomitu, Mihai Burcea (coord.), *Spectrele lui Dej. Incursiuni în biografia și regimul unui dictator*, Studiu introductiv de Denis Deletant, Iași, Editura Polirom, 2012.
- Rotar, Adrian Constantin, *Începutul colectivizării în nordul Moldovei și Bucovina. Răscoalele țărănești și represiunea comunistă (1949)*, în „*Arhivele Totalitarismului*”, anul XXIV, nr. 1-2/2016, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2016.
- Idem, *Martori tăcuți ai colectivizării forțate. Studiu de caz: regiunea Suceava*, în „*Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași*”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016.
- Idem, *Problema cadrelor și propaganda în timpul colectivizării în regiunea Suceava (1949-1962)*, în Mihai-Octavian Groza, Gabriela-Margareta Nisipeanu, Daniela-Maria Stanciu, Andrei Păvăleam, Diana Maria Dăian (coordonatori), *Lucrările Conferinței Naționale „Historia magistra vitae. Noi teme pe agenda de cercetare”*, Editura Argonaut/Mega, Cluj Napoca, 2017.
- Idem, *Eliminarea elitei sociale rurale. Deschiaburirea satelor regiunii Suceava (1949-1962)*, în „*Arhivele Totalitarismului*”, anul XXVI, nr. 1-2/2018, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2018.
- Sandu, Dumitru, *Migrația internă între constrângeri și contagiune*, în *Demografia României*, București, Editura Academiei Române, 2018.
- Satco, Emil, Pînzar, Ioan, *Prefectura. Repere istorice locale*, Iași, Editura Junimea, 1995.

- Săgeată, Radu, *Organizarea administrativ-teritorială a României. Evoluție. Propuneri de optimizare*, București, 2013.
- Scurtu, Ioan, (coordonator), *România. Retragera trupelor sovietice – 1958*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996.
- Soulet, Jean-Francois, *Istoria Europei de Est de la al doilea război mondial până în prezent*, Traducere de Marius Roman, Iași, Editura Polirom, 2008.
- Stahl, Henri H., *Teoria și practica investigațiilor sociale. Cercetări interdisciplinare zonale*, volumul al II-lea, București, 1975.
- Șandru, Dumitru, *Reforma agrară din 1921 în România*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.
- Idem, *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, 1980.
- Idem, *Reforma agrară din 1945 în România*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000.
- Idem, *Mișcări de populație în România (1940-1948)*, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Idem, *Reforma agrară din 1945 și țărănimea germană din România*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2009.
- Ștefănescu, Gheorghe Rafael, *Amintiri din România socialistă*, Arad, Editura Mirador, 2005.
- Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate: O istorie politică a comunismului românesc*, Iași, Editura Polirom, 2005.
- Idem, Dobrinu, Dorin, Vasile, Cristian (editori), *Raport final al Comisiei Prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România*, București, Editura Humanitas, 2017.
- Toderaș, Simion, *Notă de prezentare a localității Poieni-Solca. Istoricul localității Poieni-Solca*, 2007.
- Uba, Traian Călin (editor), *Colectivizarea – „De bunăvoie, da' cu forța”. Mărturii din județele Neamț, Vaslui, Bacău, Iași*, București, Editura fundației Academia Civică, 2020.
 - Vasile, Valentin, *Disfuncționalități ale sectorului alimentar românesc în perioada 1944-1954*, în „Caietele CNSAS”, an II, nr. 1(3)/2009, București, Editura CNSAS, 2010.
 - Vâlceanu, Grigore, *Agricultura cooperatistă și creșterea economică. Cercetări macroeconomice*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973.
 - Vârșan, Bogdan, *Festivalul mondial al tineretului și studenților, București 1953. Schiță de istorie socială*, în „Studii și articole de istorie”, nr. LXXXII, Societatea de științe istorice din România, 2015.

- Verdery, Katherine, *Socialismul: Ce a fost și ce urmează*, Iași, Editura Institutul European, 2003.
- Idem, Kligman, Gail, *Limitele cadrelor în implementarea dictaturii partidului. Studiu de caz: colectivizarea agriculturii*, în „Studii și articole de istorie”, nr. LXXXII, Societatea de științe istorice din România, 2015.
- Vișoiu, Mihai, *Tragedia agriculturii românești. Răstignirea Țăranilor*, Slobozia, Editura Star Tipp, 1999.
- Vulcănescu, Mircea, *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, Editura Eminescu, București, 1998.
- Zane, Radu, *Bucovina – O istorie a electrificării – incursiune monografică*, Renel – Rețele electrice Suceava, 1991.
- Zub, Aristide, *Forme de rezistență anticomunistă - zona Siretului superior*, Iași, Editura Pim, 2015.

V. LUCRĂRI SPECIALE

- Dobincu, Dorin, Iordachi, Constantin (coordonatori), *Edificarea orânduirii socialiste. Violența politică și lupta de clasă în colectivizarea agriculturii din România, 1949-1962*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2017.
- Kideckel, David A. *Colectivism și singurătate în satele românești. Țara Oltului în perioada comunistă și în primii ani după Revoluție*, Iași, Editura Polirom, 2006.
- Kligman, Gail, Verdery, Katherine, *Țăranii sub asediu. Colectivizarea agriculturii în România (1949-1962)*, traducere de Justina Bandol, Iași, Editura Polirom, 2015.
- Liiceanu, Aurora, *Nici alb, nici negru. Radiografia unui sat românesc 1948-1998*, ediția a II-a, Iași, Editura Polirom, 2015.
- Micu, Cornel, *From Peasant to Farmers? Agrarian Reforms and Modernisation in Twentieth Century Rumania: A Case Study: Bordei Verde Commune in Brăila County*, Frankfurt am Main, Editura Peter Lang, 2012.
- Miu, Gheorghe, *Satul românesc din Câmpia Buzăului de la colectivizare până la sfârșitul regimului comunist (1962-1989)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2023.
- Mungiu-Pippidi, Alina, Althabe, Gerard, *Secera și buldozerul – Scornicești și Nucșoara, mecanisme de aservire a țaranului român*, Iași, Editura Polirom, 2002.